

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrť leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrť leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 5. oktobra 1887.

O b s e g: Snažite! — Kako bi lahko zmanjšali stroške za dninarska dela. — Gospodarske novice. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Nasledki „šnopsa“. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Snažite!

Mnogokrat sem uže pisal v tem listu o vaŹnosti snaŹenja Źivali, oziroma njih koŹe. Vendar vem, da Źe mnogo naŹih gospodarjev noĉe ali ne more prav razumeti, zakaj naj Źivini koŹo snaŹimo. Ni jim tega zameriti, kajti vaŹnost osnaŹene koŹe za zdravje Źivine, le tisti vĉe ceniti, kateri pozna sestavo in delovanje Źivalske koŹe. Iz tega vzroka namenil sem se, naŹim gospodarjem v pouk o koŹi sami nekaj povedati, kajti prepriĉan sem, da bode, kdor spozna sestavo koŹe in njeno delovanje, pustil snaŹiti svojo Źivino in to ne le samo konje, ampak ravno tako tudi goveda.

KoŹa je organ tipa. Ob enem pa tudi pokriva vse vnanje povrŹje telesa in varuje neŹnejŹe spodnje organe.

Na nekaterih mestih, na pr. na ustih, na oĉesnih vejicah prehaja v sluznico, ki zastira notranje telesne dele. Sluznica je vedno vlaŹna (sluzna) in ni sposobna za natanĉen otip. Vnanja telesna koŹa je pa Źe posebno imenitna kot izloĉevalen organ ter obstoji iz dveh popolnoma razliĉnih plasti, iz spodnje usnjice in iz zgornje tenĉice, zraven so Źe nekatere postranske tvorine, na pr. lasje, nohti itd.

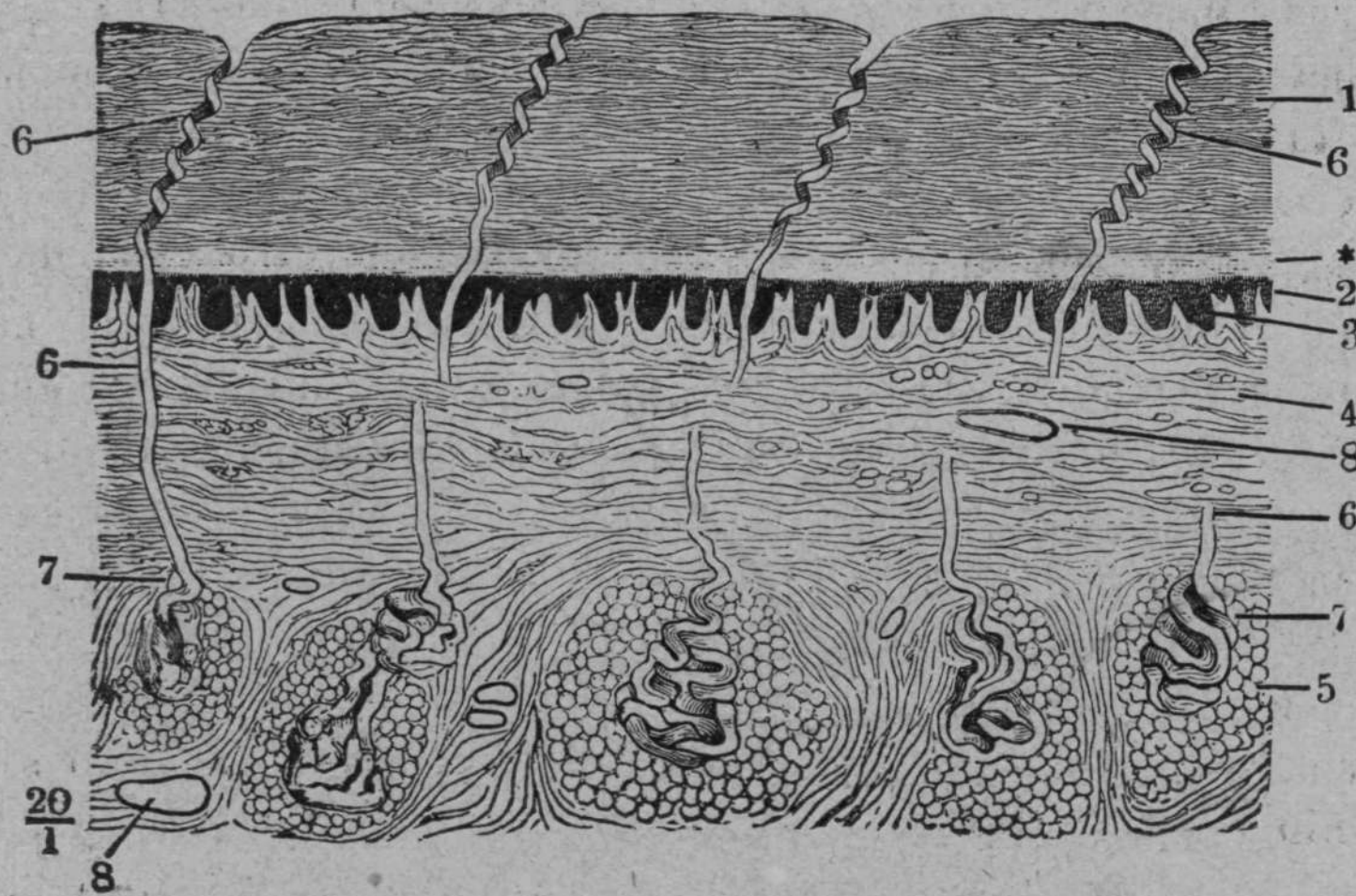
Tenĉica ali gornja koŹica je prozorna in brezĉutna koŹica, katero z iglo lahko prebodeŹ in privzdigneŹ. Na mestih, koder se ta koŹica pogostoma tare in tlaĉi, odebeli, in ondi nastanejo tako imenovani Źulji. Znojne luknjice ali preboji (pore) so brezŹtevilne in fine livkaste jamice v tenĉici, tudi lasje rasto iz enacih globelic. Anatomska preiskava nam pokaŹe, da je tenĉica, podoba 56., zloŹena iz ploŹnate tkanine, v kateri ni nitĉ Źil nĹi Źivcev.

Njena vnanja plast ima samo posuŹene celice, ki se v podobi belih luskin otirajo in odpadajo. Nasproti tej gornji plasti je pa njena najdoljnja plast mehka in vlaŹna, odlupljena je videti mreŹasta, ker tipalne bradaviĉice delajo v njej vtise. Imenujemo jo sluzno mrenico, a zanimiva je zaradi tega, ker so v njej vloŹena barvila (pigment), od katerih ima koŹa Źivalska razliĉno barvo.

Usnjica je najdebelejŹa koŹna plast

in je poglobitni del Źivalske koŹe. Ta debela in Źilava plast je spolstena iz vezne tkanine, proŹnih vlaken, Źil in Źivcev. Ogoljena in oĉiŹĉena dlak se stroji in daje usnje, dolgo kuhana spremeni se v klej.

Pogledamo li to koŹo s povekŹalnim steklom (glej podobo 56.), opazimo na njej neizmerno mnogo malih srŹeĉih bradaviĉic, tako imenovanih tipalnih bradaviĉic, v kojih se konĉavajo pretenke Źivĉne nitke,

Podoba 56.

KoŹa prorezana, 20krat poveĉana, 1 RoŹena tenĉica; 2 sluznica; 3 bradaviĉice; 4 usnjica; 5 mezdra; 6 znojni predor; 7 klopĉasta Źleza; 8 prorezana Źilica.

zato mislijo, da je v teh bradavičicah sedež tipa. S prostim očesom jih lahko vidiš na konci prstov, kjer so nanizane v slokaste poteze. Koža pa ni povsodi enako občutljiva za otip, temveč je na raznih mestih jako različna. Največa je občutljivost konci jezika, najslabša pa na hrbtu.

Na notranji plati prehaja usnjica malo po malo v rahlejšo tkanino, zvano mezdro, v kateri leži vse polno tolstih mehurcev, zato se ta plast tudi imenuje tolstnica ali salovnica, ter ima namen varovati nekatere organe. Zato je nekod sosebnost debela, na pr. po trebuhu, drugod je pa skoro nič ni, na pr. na uhlji. Pri debelih osobah je ta plast po več prstov debela.

Kakor postranske tvorine spadajo h koži tudi lasje, nohti, luske, perje in rogovi.

Lasje tiče s korenino, tako imenovanim lasnim mešičkom v jamicah gornje kože. Rasto pa samo na dolnjem kraju, kajti v nje ne prihaja nobeden živec niti kaka žila, zato se lahko brez vse bolečine strižejo. Ob straneh ima vsak las lojnice, to so namreč grozdaste žlezice, iz kojih se neki loj cedi v las. Toda ne samo lasje, temveč vsa koža dobiva iz onih tolščobnih žlez potrebno mast, ki vzdrži kožo voljno in gladko.

Nohti, luske in perje prav za prav niso nič drugega, nego močno razviti, razploščeni ali razčehani lasje, rasto torej takisto samo na dnu in so tudi brez čuta. To isto velja tudi za roge.

V koži se nahaja obilo jako drobnih, kakor las tencih žilic, a po njih tekoča kri je po vsem telesnem površju v bližnji dotiki z zrakom, kajti od vnanjega zraka jo ločijo samo stene krvnih posod in kožna tenčica. Skozi te tenke kože pa morejo v žilicah zaprte tekočine nekoliko prodirati in sicer v podobi pare, ki potem skozi male proboje na tenčici stopa kakor znoj ali pot na površje. To se godi v znojnicah ali znojnih žlezah, obstoječih iz klopčasto zvitih cev, ki leže na dnu usnjice ali pa v mezdr. Od vsake znojne žleze vodi polžasto zviti znojni predor, podobna 56., na površje.

Znoj je nekoliko kisel in ima v sebi 98 odstotkov vode, potem kuhinjske soli, tolšče in hlapne tolščobne kisline, od kojih dobiva znoj neki poseben duh. Mnogožina izparjenega znoja je znatna in iznaša znamenit del od vseh od trupla izločenih tekočin. Za vsako uro pride na 1 funt telesne teže po priliki 1 gram znoja in za vsak četvrti centimeter površja 0.007 grama. Izhlapevanje skozi kožo je za zdravje potrebno, in telesu škodi, ako koža v tem delovanju zaostane, in celo smrt more biti nasledek premajhnega izhlapevanja, ako se na pr. vsled opeklin zniža na eno tretjino. Živali, katerim so s kalcijem povlakom kožo namazali in tako zamrtvili kožne proboje (pore), umrle so za nekaj časa. Znojenje pospešujejo vsa sredstva, ki več krvi v kožo priganjajo, na pr. vnanja toplota, hitro gibanje, tople pijače, pa tudi duševne razdražbe.

Delovanje kože v tem smislu, kakor sem povedal, ovira pa pri naših domačih živalih najbolj nesnaga t. j. prah i. t. d., ker je pri nas redkokrat navada goved snažiti, zato je pa naša goved tako rekoč vedno na pol bolna, jed ji tekne slabo, daje malo mleka i. t. d. Torej snažite svojo goved, dobiček boste kmalu spoznali.

Kako bi lahko zmanjšali stroške za dninarska dela.

Naši delavci so dragi. To čujemo čim dalje bolj iz ust gospodarjev, ki morajo vsa dela opravljati z domačimi dninarji. Posebno večim posestnikom gre za kožo, ko niti vselej potrebnih dninarjev ne morejo dobiti. Delo jim tako zaostaja, večkrat celo zaostane. Navadna posledica tega pa so večji stroški za delo zamujeno. Delavcev nam torej sosebnost za nujno delo tudi večkrat primanjkuje.

Naši dninarji so vrhu dobre plače tudi kaj nezanesljivi v delu. Oni niso vajeni poštenega in pridnega dela, ker ne delajo vestno gospodarju, temveč le sebi v korist — počasno in površno. Za slabo delo in še tisto malo dela mora torej gospodar šteti dninarjem pošten denar.

Ta žalostna istina izvira poglavitno še iz časov tlake ali rabote in pa desetine. Takrat so se tlačani na grajščakovem polju priučili in privadili nemarnemu in površnemu delu, ker so ga opravljali z najslabšim orodjem in na najslabši način. Iz tedanjih časov ohranila se je po mnogih krajih, posebno po Dolenjskem, še do dandanes ta razvada. Vrhu tega prihajajo naši dninarji tudi pozno na delo, večkrat celo nočejo na delo priti, ampak pošiljajo namesto sebe, če je le mogoče, svoje otroke na delo.

Opravičena je torej nejevolja in pritožba gospodarjev o draginji tacega dela. Nad vse važno postaja pa tudi vprašanje, kako bi se vzboljšalo delo, ob enem pa stroški za nje zmanjšali. Kajti v današnjih okoliščinah, ko nam postajajo letni dohodki čim dalje bolj pičli, vsakeršni stroški pa se množijo, treba je z vso skrbnostjo gledati in delati, da se kjer le mogoče kak strošek prihrani. Le tako si moremo kaj prištedeti na korist večjega letnega dohodka.

Da smo tudi pri delu lahko varčni in se tako ogiblremo nepotrebnih stroškov, znano je dobro. Pota pa, po katerih naj bi sleharni gospodar z vso skrbjo hodil, da doseže ceneje delo, bila bi naslednja:

1.) Da se v akordu izvršujejo vsa dela, ktera je le moči. S tem si delavec lahko več zasluži, gospodar pa več prihrani. Naši dninarji so še zelo malo vajeni tacega dela. V svoji nezaupnosti se bojé, da bi bili s takim delom prevarjeni in bi manj zaslužili nego sicer z dnino. Potreba je torej akordno delo udomaćiti tudi pri nas, da bode dajalo delavcu in gospodarju tiste koristi, katere drugod, koder je že v navadi. Vpeljati